

VAN BAUHAUS NAAR MEKKA

**Het leven en werk van
Dr. Mahmoud Bodo Rasch**

FROM BAUHAUS TO MECCA

**The life and work of
Dr. Mahmoud Bodo Rasch**

Inhoud

Table of Contents

- 01. Introductie | Introduction
- 01. Tijdlijn | Timeline
- 01. Frei Otto
- 01. Openbaring | Revelation
- 01. Hajj Research Center
- 01. Parasols | Umbrellas
- 01. Verschuifbare koepels |
Sliding Domes
- 01. Nalatenschap | Legacy
- 01. Filosofie | Philosophy
- 01. Epiloog | Epilogue

Dr. Mahmoud Bodo Rasch is iemand die graag in de schaduw opereert. Letterlijk, omdat veel van zijn ontwerpen gemaakt zijn om schaduw te bieden, maar ook figuurlijk omdat hij niet iemand is die uit is op roem. Dit betekent niet dat hij een schaduw van een man is. Integendeel, hij heeft een enorme nieuwsgierigheid naar de wereld en hoe die functioneert. Hij is beschaafd, intellectueel en geestig, maar vooral bescheiden. Als je hem zijn levensverhaal hoort beschrijven en hoe zijn projecten tot stand kwamen, lijkt het alsof hij er gewoon op stuitte. Een gezegde dat hij vaak herhaald is: "De domste boer krijgt de grootste aardappelen." Het is niet aan hem te danken dat al deze indrukwekkende projecten zijn gebouwd. Hij benadrukt dat het altijd teamwork is en dat uiteindelijk alles van God komt.

Een andere manier waarop hij in de schaduw opereert, is dat de meeste van zijn grootste projecten zijn gebouwd in de twee heilige steden van de islam, Mekka en Medina. Deze twee steden krijgen het predicaat Al-Haramayn in het Arabisch, de verboden steden, alleen toegankelijk voor de 2 miljard moslims in de wereld. Daar ontwierp en bouwde hij indrukwekkende staaltjes van lichtgewicht architectuur. Hightech constructies die Duitse techniek, wetenschappelijke experimenten, bio-inspiratie en islamitisch design combineren tot een islamo-futuristisch landschap. Of zoals hij het ooit noemde: 'Romantische Machinebouw'.

Het verhaal van zijn leven en werk is een inspirerend verhaal over kunst, wetenschap, spiritualiteit en avontuur. Geboren als zoon van een architect en schilder in Stuttgart in het naoorlogse Duitsland, is Dr. Rasch altijd een zoeker geweest. Oorspronkelijk wilde hij kunstenaar worden, bij voorkeur schilder of beeldhouwer. Hij kreeg van zijn ouders het advies om een carrière na te streven die de basis zou vormen voor een stabiel leven. Hij ging architectuur studeren, maar vond zijn lessen saai en geestdodend. Hij hield niet van moderne architectuur omdat hij vond dat het dogmatisch was en geen enkel verband hield met de echte wereld. Het lot wilde dat hij als modelmaker werd aanbevolen bij de in Stuttgart gevestigde architect Frei Otto. Toen Dr. Rasch voor het eerst het atelier van Frei Otto binnenkwam, kon hij niet geloven wat hij zag. Otto had een interdisciplinair team, waarbij wetenschappelijke experimenten als uitgangspunt voor zijn architectuur werden gebruikt. Dit was moderne architectuur die hem beviel. Frei Otto werd zijn mentor en Rasch werd zijn leerling. Ze ontwikkelden een levenslange werkrelatie en vriendschap. Naast het zoeken naar een pad binnen de architectuur, was Dr. Rasch

ook een spiritueel zoeker. Dit pad leidde hem in 1974 uiteindelijk naar de islam. De islam bracht hem naar Mekka en Medina, waar hij zijn werk met Frei Otto in een geheel nieuwe richting zou ontwikkelen.

Het werk van Dr. Mahmoud Bodo Rasch verdient het om uit de schaduw te worden getrokken en aan het licht te worden gebracht voor een groter publiek. Zijn werken laten ons zien dat het moderne, het hedendaagse een onderling verbonden web is van culturen, technologieën, geschiedenissen en perspectieven. Het laat ons de rijkdom van de wereld zien en dat dezelfde basisprincipes op een miljoen verschillende manieren worden uitgedrukt. Het laat ons zien dat kunst en wetenschap fundamentele grondbeginselen van creatie zijn, en dit zijn krachtige hulpmiddelen die mensen bezitten om de wereld om ons heen vorm te geven.

Met deze publicatie willen wij als Design Museum Den Bosch het werk van Dr. Rasch belichten.

Hij was zo genereus om ons toegang te geven tot zijn immense archief. Uit het archief kozen we de meest verbazingwekkende items die pasten bij het verhaal dat we wilden vertellen in de tentoonstelling 'Van Bauhaus tot Mekka'. In deze publicatie presenteren we het grootste deel van de werken uit het archief die we tentoonstelden. Tussen alle geweldige beelden door vertelt Dr. Rasch over delen van zijn leven en carrière. We hopen dat dit boek laat zien met hoeveel plezier wij hebben samengewerkt met en geluisterd naar Dr. Rasch bij de totstandkoming ervan.

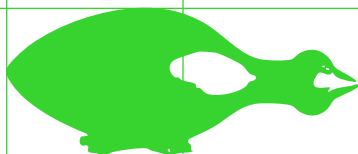
Wie wetenschap en kunst bezit, heeft ook religie; Maar wie geen van beide bezit, laat hem religie hebben.

**Johann Wolfgang von Goethe,
in Xenien (1796)**

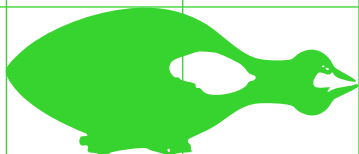
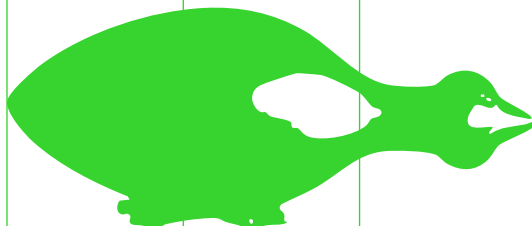
مِنْ عَالَمِينَ

MAHMOUD BODO RASCH

FREI OTTO

Ornamenteel proefstuk | Ornamental test sample

Plafondvoorsel voor mogelijke moskee in Dakar, Senegal, nooit gerealiseerd | Ceiling model for proposed mosque in Dakar, Senegal, never realized

Ontwerpvoorstel voor sanitaire units in Mina, nooit gerealiseerd | *Proposed design for sanitary units in Mina, never realized*

Mina 1974

Sami nam ons werk aan de tentenwedstrijd mee naar Riyad en drie maanden later had ik geen geld meer, geen hoop en geen energie. Toen dacht ik, nou, gek, je kunt gewoon naar Saoedi-Arabië gaan. Het was misschien een week of tien dagen voor de hadj, maar dat realiseerde ik me niet eens. Het was kort voor Kerstmis en het was toch de tijd dat de dingen hier naar nul gaan, je krijgt sneeuw en geen zon, niets. Ik had nog genoeg geld over voor een enkele reis naar Jeddah, maar niet eens een visum of zoiets. Ik had een vriend bij de luchtvaartmaatschappij hier in Stuttgart en hij hielp me om in het vliegtuig te stappen. Als je in die tijd in het vliegtuig naar Jeddah stapte, controleerden ze het visum niet zo zorgvuldig, ze gaven je alleen de instapkaart. Toen ik in Frankfurt aankwam, sloop ik gewoon het vliegtuig in omdat er een menigte mensen naar de hadj gaat. Ik was aan het duwen; ze keken niet eens. Dus ik ging naar Jeddah en natuurlijk pakte de politie me op. "Geen visum," zeiden ze, "wat is dat?" Ik zei: "Nou, ik heb geen visum, maar ik heb een vriend en laat me hem bellen." Ze lieten me hem bellen en ik zei: "Sami, ik ben in Jeddah met de politie. Kun je me eruit krijgen?" Hij haalde me eruit met een noodvisum, en met dat visum ging ik naar de plaatselijke prins, die op dat moment Ahmed bin Abdulaziz was. Ik zei tegen hem dat ik naar de hadj wilde. Ze vroegen me of ik een moslim was. Ik zei ja, maar ik had geen documenten om het te bewijzen. Ze zeiden dat ik naar de rechtbank moest gaan zodat ze konden controleren of ik moslim was. Dus ik ging en ze brachten me voor de rechter, die me vroeg wat ik wilde. Ik zei dat ik wilde dat hij zou getuigen of ik moslim was of niet. Ik had een vertaler omdat ik geen Arabisch sprak en de rechter sprak geen Engels. Dus ze stelden me vragen, ik beantwoordde de vragen en daar was hij tevreden mee. Hij gaf me een brief waarin hij bevestigde dat ik moslim was.

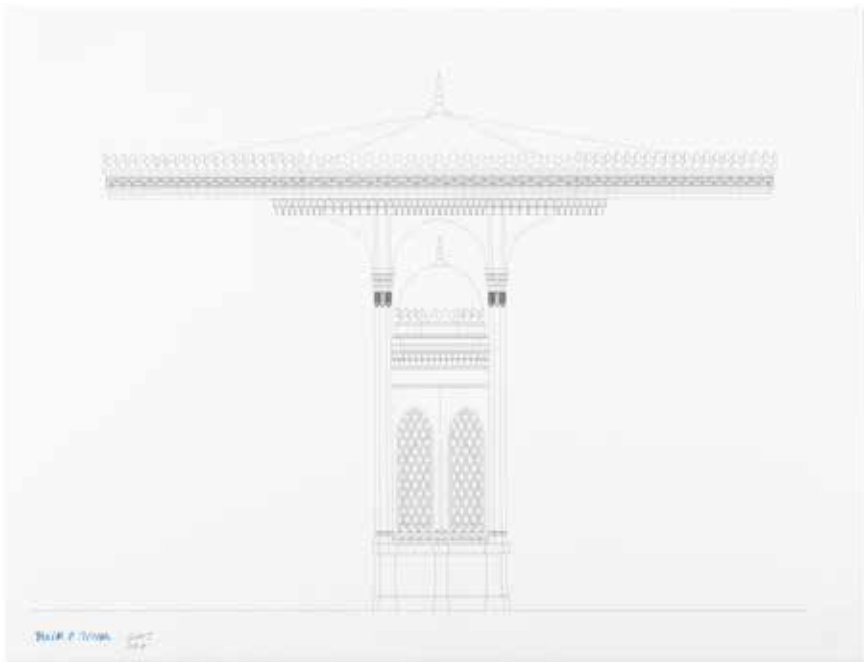
Met die brief ging ik terug naar het kantoor van prins Ahmed en hij schreef een brief dat ik naar de hadj kon gaan. Hij zei toen tegen Sami, die bij me was: "Hier is wat geld, als je naar de hadj gaat, maak dan wat foto's, registreer wat je opmerkt en breng ze naar mij." Met het geld kochten we niet alleen fotocamera's, we kochten zelfs een kleine 16mm-filmcamera, zodat we ook een film konden maken. We kregen ook een politieauto met politieagenten die ons zouden helpen om ons te verplaatsen, want het was erg moeilijk vanwege de immense drukte. We deden de hadj en ik vond het erg leuk wat ik zag. Ik zag Mekka en de hadj hoe het al duizenden jaren is. Het was te druk, overvol, maar het was nog steeds de oude, oude moskee. Het was prachtig, echt

mooi. We kwamen 's avonds en dicht bij de Maghreb, het gebed bij zonsondergang. Ik kon de middeleeuwen zien. Er was slechts één ronde marmer rond de Kaaba, de rest was allemaal grind. Ik deed de hadj en natuurlijk heb ik veel dingen gezien en gefotografeerd. Nadat we klaar waren, ging ik terug naar Duitsland, met een retourticket deze keer, en ik liet de films ontwikkelen en afdrukken als A4-kleurenfoto's. We hebben een zorgvuldige selectie gemaakt van wat we aan de prins zouden laten zien. We brachten ze naar prins Ahmed en hij was erg blij omdat hij nog nooit deze schoonheid van de hadj had gezien, noch de dingen die niet werkten. In die tijd had architect Robert Matthews de taak om de hadj te reorganiseren met de richtlijnen van de koning. Het idee was om de hadj toegankelijk te maken voor mensen met auto's. Ik zei, dit is onzin, want dan krijg je zo'n beetje 2 miljoen mensen met auto's op een plek die niet eens genoeg ruimte heeft voor 2 miljoen mensen zonder auto's.

Het is heel, heel krap tussen de bergen. Wat er gebeurde, is dat prins Ahmad mijn foto's zag van de verschrikkingen van moderne tenten en opblaasbare structuren die daar waren gebouwd. Het was verschrikkelijk en het zag eruit als een rampscenario tijdens een aardbeving. Geen plezier, geen charme en geen riolering, overal een puinhoop, een catastrofale puinhoop en overal afval. We gaven hem de foto's, hij was tevreden en riep Robert Matthews erbij, en vroeg hem of zijn team foto's had van de hadj. Ze gaven hem kleine zwart-witafdrukken van het plaatselijke laboratorium. De prins keek ernaar, ging naar de dichtstbijzijnde prullenbak en gooide ze erin. Hij liet Matthews mijn foto's zien en zei: "Dit is wat ik wil zien." Dus we hadden op dat moment een doorbraak, ik was natuurlijk erg trots.

Wat we echt wilden, was een universiteit vinden waar we een onderzoekscentrum voor de hadj konden openen. Dat hebben we aan de prins voorgesteld en hij gaf ons toestemming. We gingen het koninkrijk rond om een universiteit te vinden. Uiteindelijk werden we verwelkomd op de King Abdulaziz University in Jeddah. Ze vonden het een goed idee en de vicedirecteur van de universiteit in die tijd was Abdul Al Nassif, een vrij beroemde kerel. Hij is nu een legende. Hij gaf ons een kamer, een telefoon en een salaris. Ik kreeg 6.000 riyals waardoor ik dacht dat ik in de hemel in Jeddah was. In Texas kreeg ik 3.000 riyals, wat ongeveer 1000 dollar was, dus ik voelde me rijk.

We begonnen te werken aan de interdisciplinaire resultaten, zoals ik had geleerd bij Frei Otto. Interdisciplinair, omdat je andere vaardigheden nodig hebt: een dierenarts, een klimatoloog, je hebt geografen nodig, je hebt al die mensen in een team nodig om erachter te komen wat er aan de hand is. Je hebt mensen nodig die statistieken

Ontwerp voor Maqam Ibrahim | Design for Maqam Ibrahim

Ontwerp voor Maqam Ibrahim | *Design for Maqam Ibrahim*

Publication

WBOOKS, Zwolle,
The Netherlands
info@wbooks.com
wbooks.com

In collaboration with

Designmuseum Den Bosch
www.designmuseum.nl
info@designmuseum.nl

Text

Yassine Salihine

Photography

Sander Vermeer

Layout

Tarek Atrissi Design

© 2025 WBOOKS / Designmuseum Den Bosch / the author

All rights reserved. Nothing from this publication may be reproduced, multiplied, stored in an electronic data file, or made public in any form or in any manner, be it electronic, mechanical, through photocopying, recording or in any other way, without the advance written permission of the publisher.

The publisher has endeavoured to settle image rights in accordance with legal requirements. Any party who nevertheless deems they have a claim to certain rights may apply to the publisher.

Copyright of the work of artists affiliated with a CISAC organisation has been arranged with Pictoright of Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2025

stimuleringsfonds creatieve industrie

Provincie Noord-Brabant

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door | This book was made possible by generous support from Mondriaanfonds, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Turing Foundation, Iona Stichting, Van Eesteren-Fluck & Van Lohuizen Stichting, Provincie Noord-Brabant, Gemeente 's-Hertogenbosch.

W BOOKS

DESIGN
MUSEUM
DEN
BOSCH